

Nová ochranářská vlna v evropských státech od počátku 20. stol. způsobila také v Rusku opětne zesílení ochrany celní. Dne 13. ledna 1903 vydán nový autonomní celní tarif, novými smlouvami obchodními s Německem, Francií, Rakouskem, Itálií a j. sice rovněž zmírněný, ale celkem od 1. března 1906 úroveň celní ochrany proti dřívějšímu opět zvýšena.

V posledních 20 letech předválečných ruský zahraniční obchod neobyčejně stoupl: ze 701.2 mil. rublů vývozu a 578.5 mil. rublů dovozu v průměru let 1894—1898 na 1520.1 mil. rublů vývozu a 1374.0 mil. rublů dovozu v roce 1913, vývoz tedy stoupl o 114% a ještě více se zdvojnásobil dovoz. Přebytek vývozu, který činil před 20 lety průměrem ročně 122.7 mil. rublů, dosáhl r. 1913 146.1 mil. Zvláště rapidně stoupl zahraniční obchod ruský v posledním předválečném pětiletí proti pětiletí předchozímu (1904—1908, kdy činil ve vývozu 1046.0 mil. a v dovozu 769.5 mil., aktivum tedy 276.5 mil. rublů, kdežto v l. 1909—1913 činil ve vývozu 1501.4 a v dovozu 1139.6 mil., aktivum tedy 361.8 mil. rublů). Převažoval obchod přes evropskou hranici, přes hranici asijskou a finskou šla jen asi $\frac{1}{10}$ vývozu a jen nanejvýš $\frac{1}{10}$ dovozu. Ve vývozu převládaly potraviny (asi 60% celkového vývozu), suroviny a polotovary (asi $\frac{1}{3}$ vývozu) a jen asi 4—5% tovary, v dovozu činily naopak tovary asi 30%, potraviny 18—20%, suroviny a polotovary asi 50% hodnoty. Ve vývozu z Ruska stály v čele Německo, Anglie a Holandsko (úhrnem 61.6% celkového vývozu), v přívozu Ruska opět Německo a Anglie (úhrnem 56.8% celkového dovozu).

§ 17. Obchodní politika Americké Unie.

V Americe byly až do sedmileté války Francie a Anglie rovnocennými soupeři. Vítězství Anglie, které jí zjednal Kanada, znamenalo zároveň vítězství svobodnějších kolonií anglických se samosprávou — toliko ve vnější politice obchodní byly anglické osady od navigační akty závisly na zemi mateřské — s náboženskou svobodou a s pokročilejším rozvojem hospodářským a duševním nad koloniemi francouzskými, po vzoru kontinentu dle feudální soustavy zařízenými a na př. i usazování huguenotů zakazujícími.

Když však Anglie hodlala svou koloniální soustavu utužiti, osobujíc si právo koloniím k úhradě nákladné války oné sama

daně ukládati, zvedl se odpor. Uložení cla na čaj bylo znamením k povstání. Za pomoci Francie vybojovaly si Spojené státy samostatnost.

Prohlášení jejich nezávislosti dne 4. července 1776 nabylo velikého významu i pro světovou tržební politiku. Prolomen monopol meziobchodu, jež vykonávaly dosud naproti svým koloniím země mateřské; kdežto dosud byly na př. Hamburk a Brémy obmezeny na plavbu do Anglie a do Španěl, mohly se nyní účastniti i obchodu zaoceánského, zemím bez vlastních kolonií dosud nepřístupného.

Obchodní politika Americké Unie byla určována jednak protívou mezi republikánským severem a demokratickým jihem, i mezi hospodářským rázem severu a jihu, jednak finanční potřebou říše. Jižní státy (Virginia, Karolina) interesované na exportu svých plantážních produktů, zejm. bavlny, byly svobodno-tržební a připouštěly jen cla finanční, kdežto státy střední a severní toužily po celní ochraně pro svůj vznikající průmysl, především proti nebezpečné soutěži anglické. První cla nové republiky sloužila účelům finančním, ale již r. 1792 vydán celní tarif na podkladě Hamiltonova programu výchovného cla ochranného, zejm. proti dovozu cizích tovarů, a od té doby Spojené státy nikdy neustoupily od ochranné politiky a nikdy se neúčastnily hnutí obchodněliberálního. Prvním důvodem bylo dosažení průmyslové samostatnosti a ochrana rodícího se průmyslu domácího, po občanské válce v l. 1860. snaha splatiti dluhy válečné, nejpozději pak ochrana vysokých mezd amerických dělníků proti nízkým cenám a levnější práci evropské. Vždy také zůstala cla zároveň též nejdůležitějším finančním zdrojem spolkové vlády.

Po válce s Anglií (1808—1814) byly jako v Anglii a ve Francii celní závory zprvu dosti nízké postupně zvyšovány, aby se průmyslu zabezpečila ochrana před zahraniční soutěží, přerušením obchodního styku za války poskytnutá. Liberální vláda od r. 1833 zabránila jen dalšímu nemírnému zvýšení cel a v letech následujících střídání vlád demokratických a republikánských znamenalo vždy zároveň zmírnění nebo přituzení ochrany celní. Účinkem obchodní krise z r. 1857 však již r. 1860 Morillův tarif ustanovil vysoké sazby, zejm. na zboží železné a vlněné, a za občanské války v l. 1861—1865 našly severní státy ve stálém zvyšování cel až na 47 proc. obecné hodnoty zboží hlavní zdroj

příjmový, který podržen i po vítězném skončení války nyní k účelům ochranným. Po krátkém snížení cel poč. let 1870. dala krise r. 1873 znovu podnět k jejich zvýšení. Zvláště vysokou celní ochranu znamená celní tarif Mac Kinleyův z roku 1890, r. 1894 za vlády demokratů Wilsonovým tarifem jen skrovně oslabený a již r. 1897 tarifem Dingleyovým opětně zostřený.

Význačno pro americkou obchodní politiku jest (kromě rychlého střídání tarifů) jednak rozsáhlé užívání cel hodnotných, jednak soustava reciproční. Dle opět silně ochranářského tarifu Payne-Aldrichova z r. 1909, před válkou (1913) poněkud zmírněného (tarif Wilson-Underwood) platily jeho sazby jakožto minimální tarif pro ony země, jejichž celní tarif pro americké výrobky jest rozhodnutím presidenta Unie uznán za výhodu rovnocennou (reciprocal and equivalent) tarifu americkému. Jinak platila ke cly přírážka 25 proc. hodnoty jakožto tarif maximální.

Spojené státy byly co do zakládání vlastního průmyslu velmi příznivě postaveny. Kdežto Evropa si jej vždy teprv z malých počátků vypěstovávala, dělnictvo vychovávala, Americká Unie brala všechno, dělníky, dílovedoucí, inženýry, stroje i kapitál z Evropy — zamezila jen vysokými cly evropský dovoz a přivedla svůj průmysl technickým a komerčním zdokonalováním i kapitálovou koncentrací v mnoha oborech na stupeň, kde sotva kdy bude předstížena Evropou. Přemrštěné obavy před »americkým nebezpečím«, ničivou soutěží amerického průmyslu s evropským na vlastních trzích evropských, vzbudil v l. 1903 a násl. zvláště v Německu hlasy po užším hospodářském spěti evropských států, alespoň kontinentálních, k jehož propagaci zřízen »středoevropský hospodářský spolek«.

Vysoká celní ochrana americká od let 1890., která vzhledem k obrovskému rozvoji amerického strojního velkopřůmyslu, zejm. v produkci stejnoměrného hromadného zboží, sotva již má jen ráz výchovný, prospěla zejm. organizaci průmyslu v trusty, kterým vysoké ceny na domácím trhu clem ohraničeném dopouštějí podmaňovati si strhováním cen trhu zahraniční. Trustová organizace, právě v Americe příznivými podmínkami (rozlohou trhu domácího i skrovnou státní ingerencí hospodářskou a sociální) podporovaná, má ostatně i stinné stránky, především jakýsi úpadek pokroku technického.

Od desetiletí usiluje Americká Unie zjednatí užší vzájemné styky s ostatními státy amerického kontinentu recipročními

smlouvami o vzájemných výhodách celních (pro dovoz kávy z Brazílie, pro dovoz cukru a pod.).

Snahy po jakémsi panamerickém společenství obchodně- a vůbec hospodářskopolitickém, opírající se o »d o k t r i n u M o n r o e o v u« o nepřípustnosti jakékoliv další kolonisace americké pevniny evropskými mocnostmi i jakéhokoliv rozšíření evropského systému politického v kterékoliv části americké polokoule, setkávají se dosud s obtížemi nesnadno překonatelnými. Protivy národní a kmenové (Anglosasové — Románi), jazykové a povahové, politická nepřátelství, veliké zájmové rozpory hospodářské, zejm. obavy o vlastní průmysl států střední a jižní Ameriky při celněpolitickém sloučení s Americkou Unií kladou dosud všem dalekosáhlejším snahám panamerickým hranice nepřekročitelné. Ani dosavadní v š e a m e r i c k é k o n g r e s y (r. 1889 ve Washingtoně, r. 1901 v Mexiku a r. 1906 v Rio de Janeiro) nedoporučovaly skutečnou celní unii. Dnes jihoamerické státy jsou členy společnosti národů (Unie Americká nikoliv) a spíše snad lze počítati se vzájemným sblížením se států Ameriky latinské. Také poměrné zastoupení obchodu s jižní Amerikou v celkové zahraniční tržbě Unie postupně klesalo.

§ 18. Účinky války na mezinárodní obchod.

I. Světovou válkou let 1914—1918 byly hospodářské vztahy mezi válčícími státy přerušeny, zvláště tím, že válčící strany za této války poprvé v rozsáhlejší míře postupovaly proti sobě též opatřeními hospodářskými, zejm. zákazem obchodu a plateb i sekvestrací a likvidací majetku nepřátelských příslušníků. Vytvořila se jakási válečná hospodářská politika, pro niž, pokud jde o mezinárodní obchod, jsou význačné tyto momenty:

Státy válčící měly zájem na tom, aby z nich nebylo v y v á ž e n o zboží, jehož samy potřebovaly pro v ý z b r o j a zásobování vojska, nebo pro z á s o b o v á n í ostatního obyvatelstva. nebo jako s u r o v i n y či pomocné látky a jiné potřeby pro svůj průmysl, železnice, vzduchoplavbu, telegrafii atd., nebo zboží, jehož by prostřednictvím neutrální země bylo mohlo být použito k zásobování vojska či obyvatelstva zemí nepřátelských. Od samého počátku války vydávaly tudíž válčící státy a postupně rozmnožovaly všeobecné zákazy v ý v o z u určitých druhů zboží ze země, byť i do států neutrálních: zbraní, střeliva, koní a jiných

